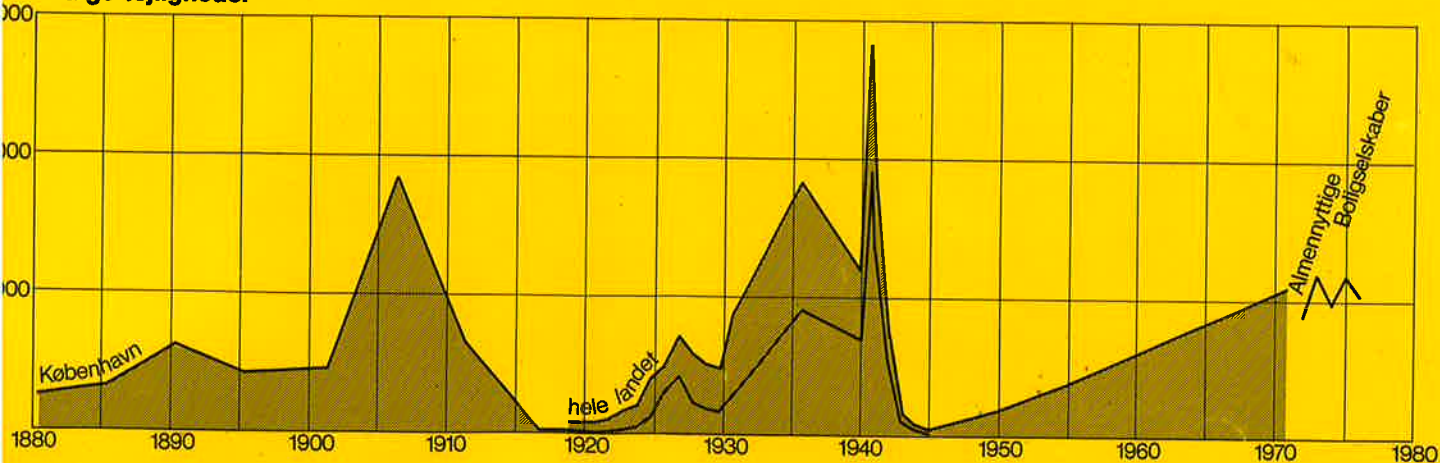

leddelelser fra
anske Arkitekters Landsforbund
kademisk Arkitektforening

årgang 79 1977
nr. 2 side 21-40
25. januar 1977

vad med arkitekturen i kunsthedloven?
illedhuggeren Henning Damgaard-Sørensens særudtalelse
ommentar til Wechselmann-udvalgets betænkning
orslag til restaurering og rehabilitering af Wekâlat Bâzar'a – et karavanserai i Cairo
lastiske etageboliger som konjunkturreddskab
ehabilitering af Islands Brygge
nmeldelser
oter

Ledige lejligheder

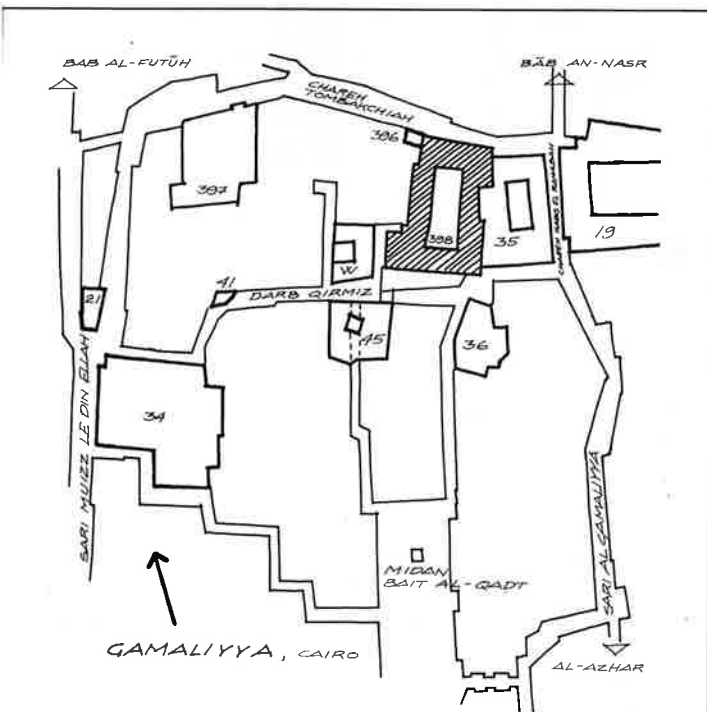
Forslag til restaurering og rehabilitering af Wekālat Bāzar'a – et karavanserai i Cairo

af Flemming Aalund

Som en del af kulturaftalen mellem Danmark og Ægypten blev det muligt for Institut I, Kunstakademiets Arkitektskole, i samarbejde med Konservatorskolen at påbegynde et restaureringsprojekt i Cairo i 1974-75.

Ved at deltage som studerende i dette projekts indledende fase og på baggrund af tidligere studier af islamisk arkitektur blev det muligt at få tildelt et stipendium i efteråret 1975 til et fire måneders studieophold i Cairo. Formålet var at foretage registrering og opmåling af et karavanserai og udarbejde forslag til restaurering og rehabilitering som afgangsupgave ved afdelingen for bygningsrestaurering.

Wekalaens facade mod gaden. I gadeniveau er der endnu butikker i funktion. Stenskitterne bærer stadig spor af en alternerende farvning med hvidteknalk og rød okker.

Situationsplan 1:2500 med wekalaens placering i området Gamaliyya i Cairo. Nummereringen er fra »Index to Mohammedan Monuments in Cairo, 1951.

Det tyske arkæologiske Institut har netop færdiggjort restaureringen af moskeen Amirs Mitqal (nr. 45) og har planlagt flere restaureringsopgaver i dette område af den middelalderlige bydel.

Cairos florissante periode i det 16. og 17. århundrede fandtes der omkring 20 karavanseraier – eller wekalaer, der næsten alle var beliggende i den oprindelige fatimidiske bydel. Det var den internationale handel mellem Europa og Det fjerne Østen, der var forudsætningen for opførelsen af de store handelshuse, der tjente en dobbelt funktion som centre for engroshandel og indkvartering for købmænd.

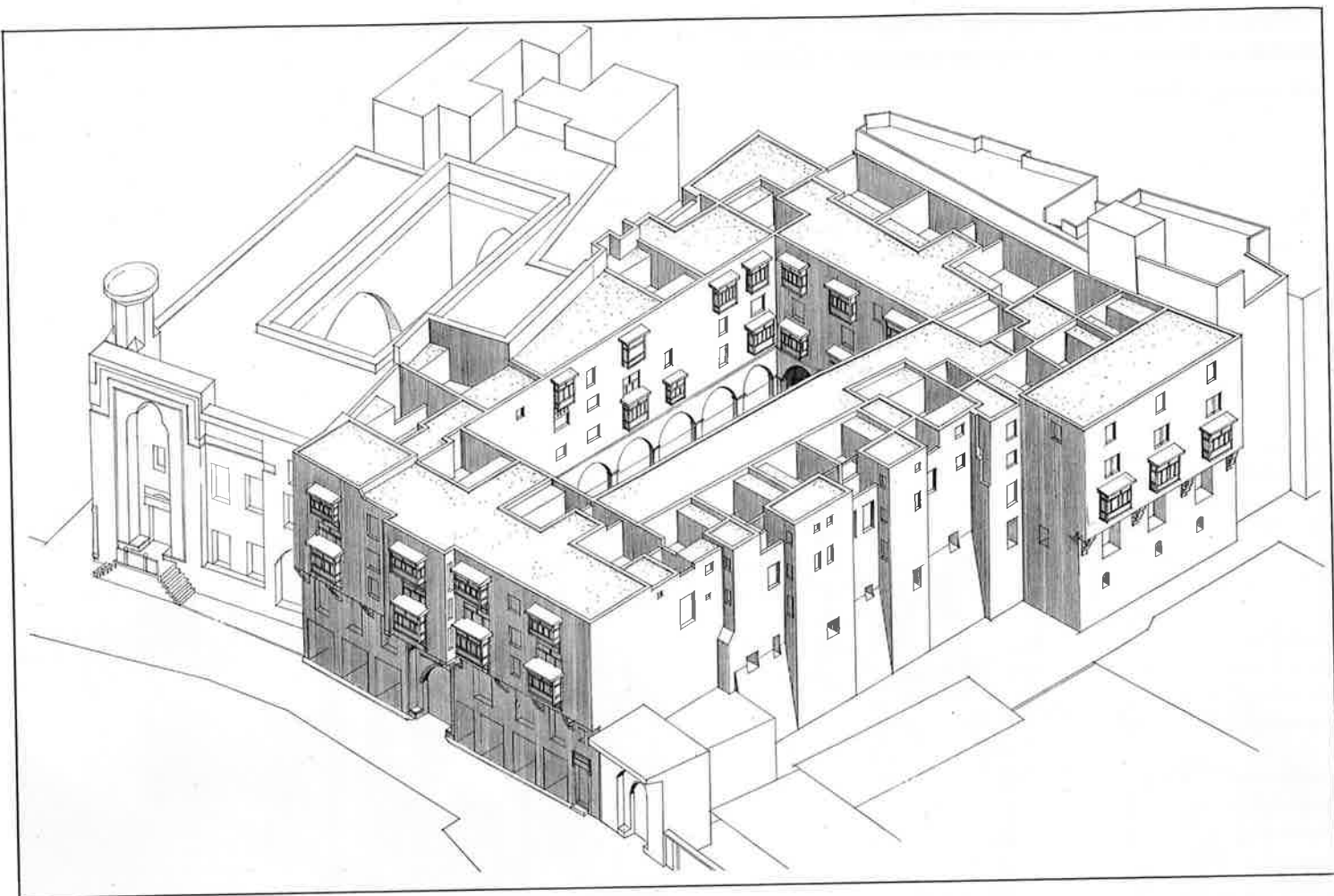
I dag er der registreret godt 20 bygningsmål, men i næsten alle tilfælde er det kun facaden og de nedre bygningsstrukturer, der stadig er bevarede – endog i en sørgelig forfatning. Kun én bygning er helt restaure-

ret og fungerer nu som museum og skole for kunsthåndværk. Desuden eksisterer Wekālat Bāzar'a i en sådan tilstand, at det er muligt at danne sig et helhedsindtryk af bygningens oprindelige funktion og udformning, og det er årsagen til at vælge netop denne bygning som restaureringsobjekt.

Ydermere har bygningen en central beliggenhed i den middelalderlige bydel Gamaliyya, og en bevaring vil være af overordentlig stor betydning for det omkringliggende bygningsmiljø og støtte lokale bestræbelser for at sikre den islamiske bygnings-tradition som en del af den regionale kulturhistorie.

Kulturhistoriske og æstetiske argumenter er nu sjældent tilstrækkelige til at berettigge en bevaring, med mindre en bygning har ren museal værdi som historisk monument; – men i betragtning af, at der er registreret mere end 600 bygninger af historisk interesse i »Index to Mohammedan Monuments in Cairo«, er det tvingende nødvendigt at bygningen også opfylder en nutidig funktion for at kunne berettigge en fortsat eksistens i et samfund med overvældende sociale problemer.

For de sakrale bygninger er bevaringsproblemet ikke så udtalt, fordi bygningerne stadig har en religiøs betydning og stadig

udgør en uadskillelig del af hverdagen, selv om der nok kan være tale om tvivlsom vedligeholdelse og misforstået restaurering. Problemet er ganske anderledes akut for de mange profane bygningsværker, der har mistet den oprindelige funktion på grund af ændrede samfundsforhold. I særlig grad er det tilfældet med netop karavanseraier, der i langt de fleste tilfælde allerede er nedrevet eller helt forandrede gennem ombygning i de ca. 200 år, der er gået siden Cairo mistede sin betydning som omladningssted for karavanetransporter og transithandel.

I de fleste tilfælde bliver bygningerne overladt til tidens almindelige forfald på grund af manglende vedligeholdelse og kan for en tid indgå som et pittoresk element i bybilledet, men samtidig medvirker det til en forslumning af miljøet. På længere sigt medfører det en total sanering af kvarteret, der ændrer det sociale miljø, fortrænger de oprindelige beboere og skaber sociale problemer andetsteds.

Selv ved at betragte bevaringsproblematikken ud fra rent økonomiske hensyn, synes det at være indlysende nødvendigt at bevare og restaurere enhver bygning, der har blot nogen individuel kvalitet eller er en del af en bygningsmæssig helhed på grund af den voksende knaphed på ressourcer. Særlig i et udviklingsland burde det være

umiddelbart indlysende at lægge vægt på det ressourcebesparende og udnytte den store arbejdskraftreserve til et traditionelt byggeri, der ikke fordrer dyr og kompliceret teknologi.

I overensstemmelse med disse synspunkter har det været min intention at genindrette wekalaen til lagerrum, værksteder og boliger for mennesker, der stadig er forankrede i den traditionelle islamiske livsform eller som værdsætter den, og dermed bevare bygningen som en levende organisme og fastholde det sociale livsmønster.

De illustrerende tegninger og fotos viser bygningens nuværende tilstand. Opmålingen er foretaget ved hjælp af lod, tomme-stok, målebånd, vinkelspejl, fiskestang og vandslange samt en hjælpende hånd fra en opsynsmand fra Department of Antiquities.

Forslaget til restaurering omfatter etablering af bedre adgangsforhold til bygningens 2. etage, hvor der er indgang til lejlighederne, renovering af den midterste del af vestfløjen, der nu er helt sammenstyrtet, forbedring af køkken- og toilet-faciliteterne og en nyprojektering af vestfacaden, der er frilagt efter nedrivning af en wekala, der var sammenbygget med Wekalat Bazar'a.

Da bygningen endnu er i en sådan tilstand, at alle vigtige bygningstræk fremtræder, er det fortrinsvis en bevarende re-

Isometri i mål 1:500 med forslag til udformning af den frilagte vestfacade og den midterste del af vestfløjen. De fremspringende murkerner indeholder birumsfunktioner og danner sammen med lys- og ventilationsskakte en bufferzone mod vest, hvor varmeakkumulationen er størst på grund af den kraftige solopvarmning sent på eftermiddagen.

staurering med så få indgreb som muligt med skyldig hensyn til en nutidig funktion.

Bygningsbeskrivelse

Bygningen er centreret omkring en rektangulær gård og opført i fem etager med et etageareal på ca. 1000 kvadratmeter. Den uregelmæssige plandisponering skyldes en etapevis ombygning og den tætte sammenbygning med nabobygningerne, som det overalt er tilfældet i den middelalderlige bydel med en høj udnyttelsesgrad.

På grund af talrige om- og tilbygninger er det vanskeligt at datere bygningen, men antagelig er den opført i slutningen af 1700-tallet. Det har ikke været muligt at finde kilder, der giver specifikke oplysninger om bygningshistorien, men wekalaen optræder med flere forskellige navne, der antyder en omskiftelig skæbne.

Endnu for tre år siden var lejlighederne stadig beboet, men er siden fraflyttede på grund af sammenstyrtningsfare, og en ned-

længdesnit og facade mod gaden, mål 1:300. Facaden viser opstalt af Mosque Gamāl ad-Dīn I-Ustādār til venstre og indgangsportalen til den tidligere wekalat Abbas Agha til højre.

bygning var påbegyndt, men blev dog stand-
et af Department of Antiquities.

På trods af om- og tilbygninger, er det et
arakteristisk eksempel på et karavansera-
ra den ottomanske periode og repræsente-
er en islamisk arkitektur, der gennem en
ontinuerlig udvikling har opnået en over-
rdentlig homogen udtryksform ved an-
endelse af ensartede materialer og bygge-
ekniske løsninger og ved en gentagelse af de
amme stilelementer.

Nordfacaden ud mod Chareh el Tombak-
hiah er den mest intakte del af bygningen
og udgør sammen med indgangsportalen til
den tidligere Wekalat Abbās Aghā, moskeen
Gamāl ad-Dīn al-Ustādār og portbygningen
il Wekalat Dhu'l-Fiqār et fint gadebillede,
der giver indtryk af den regionale islamiske
byggetradition.

Udkragningen af de øvre etager og de
malle gader er en tilpasning til de klimatiske
orhold for at beskytte mod den ubarmhjer-
ige sommersonne og de kraftige støvstorme.

Vinduesåbningerne er udfyldt med intri-
kat sprosseværk udført i drejet træ, der på
samme tid tillader fri luft-ventilation og
skærmer mod sol og indblik. I forbindelse
med lejlighedernes hovedrum er der en ud-
hængt træbalkon – mushrabiyya – der lige-
ledes er tillukket med sprosseværk og yder-
mere med skodder. I den profane arkitektur
er det et almindeligt anvendt arkitektonisk
element. Det arabiske ord er oprindelig be-
nævnelsen for et sted, hvor drikkevandet
stilles til afkøling. Disse udhængte karnap-
per giver samtidig en større rumlig oplevelse
i interiøret og giver mulighed for at kikke
ned ad gaden.

Wekalaen har oprindeligt kun haft denne
ene ydre facade, men i dag er vestfløjen fri-
lagt på grund af nedrivning af en tilsvarende
wekala til fordel for en ny skolebygning. El-
lers er bygningen orienteret ind mod den
rektangulære gård, hvor facaderne endnu
står i fuld højde i fem etager og giver mulig-
hed for at opleve bygningen i sin helhed,
men øverst er det kun en kulisser med øde-
lagte mushrabiyyas og tomme vindueshul-
ler. I gården er der opført interimistiske
træbygninger, der slører oplevelsen af gård-
rummet og hindrer at bygningen kommer
»ned at stå på jorden«.

I gårdplan er der direkte indgang til de
hvælvede lagerrum i hele bygningsdybden.

På 1. etage er der ligeledes adgang til hvert
enkelt rum fra en arkade, der er åben ud
mod gården.

Flere samstemmende iagttagelse viser helt
utvetydigt, at wekalaen har været mindre.
Den sydlige trediedel er en senere tilbygning
tillige med en radikal ændring af den kon-
struktive udformning af facaden. Oprinde-
lig har de øvre etager været udkraget og har
hvilet af på de stenkonsoller, der stadig fin-
des bag pillerne i den nordlige del af byg-
ningen på 1. etage. I stueetagen stemmer det
overens med det manglende forbandt, der
tydeligt viser en senere tilbygning, der har
gjort nicherne foran magasinrummene dy-
bere. Denne iagttagelse underbygges yderli-
gere af en forskelligartet dimensionering af
mange bygningsdetaljer, udformning af
runde og spidse buer over døråbninger m.m.
Pillerne på 1. etage med de profilerede ve-
derlags- og gesimsbånd er så åbenbart en
senere tilføjelse.

Fra en gang på 2. etage, hvortil der er en
trappe op fra gaden, er der indgang til 19
maisonetter i tre etager med interne trap-
per, varierende i størrelse fra 70 til 140 kva-
dratmeter nettoareal. De enkelte lejligheder
har desuden en meget varieret rumdispo-
nering, hvad der giver store muligheder for at
vælge bolig efter behov og udelukker enhver
oplevelse af konformitet, selv om lejlighe-

derne er organiseret inden for en strammere ydre form, der giver bygningen en afklaret ro.

Typisk indeholder hver lejlighed en entré og et hovedopholdsrum med dobbelt loftshøjde og en mushrabiyya mod gården eller gaden. Fra entreen er der en stentrappe op til en indskudt mezzaninetape, hvor der har været køkkenfunktioner. På den øverste etage er der en åben tagterrasse og et større opholdsrum ligeledes med mushrabiyya. I forbindelse med opholdsrummene er der et eller flere tilstødende rum.

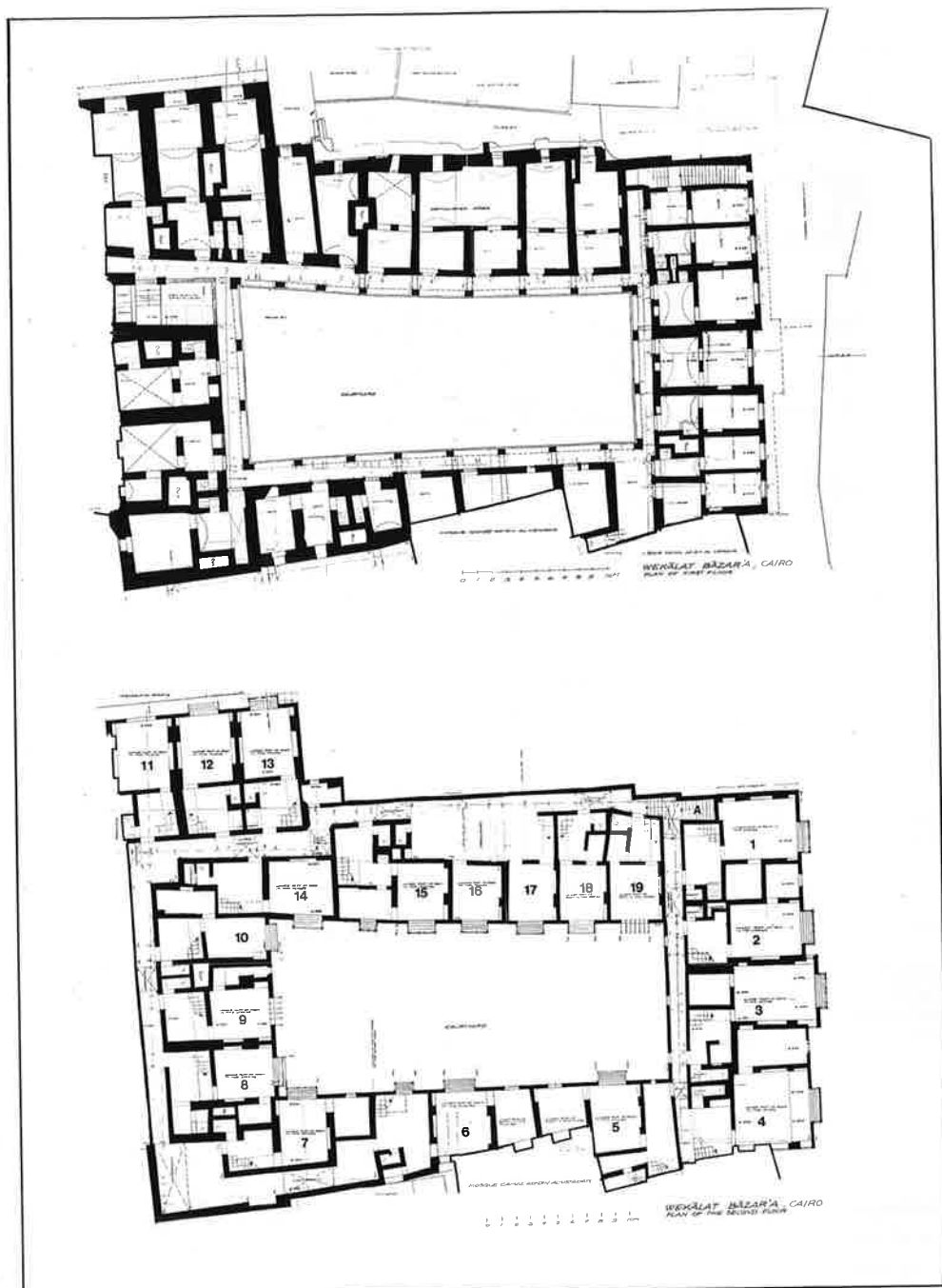
Den dobbelte loftshøjde i hovedrummene og de mange skakte, der skaffer lys og ventilation ned i bygningen, er en tilpasning til de klimatiske forhold, der er udviklet til overordentlig raffinerede løsninger i de fornemme bypaladser, hvor rumhøjden kan være 10-15 meter.

Den dobbelte rumhøjde, den indskudte mezzaninetape og den åbne tagterrasse giver i øvrigt stærke associationer til de langt senere boligbebyggelser af Le Corbusier.

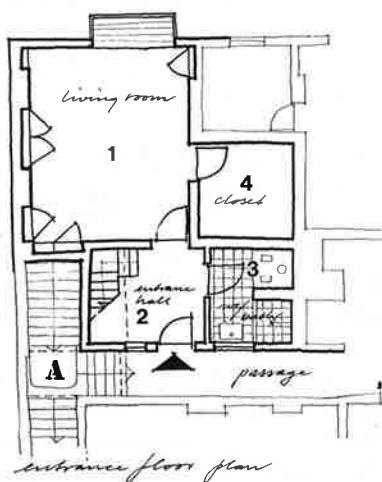
Gårdrum, arkade og det fælles adgangsareal til lejlighederne på 2. etage giver mange opholdsmuligheder og anledning til uforpligtende samvær – helt i overensstemmelse med nutidige bestræbelser for at skabe en gradvis overgangszonzone mellem det private og det offentlige.

Opmåling af 1. og 2. etage. Fra 2. etage er der fælles adgang til 19 separate maisonetter i tre etager. Mål 1:500.

Herunder etageplaner af typisk lejlighed, nr. 1 på 2. salsplanen. Renoveringsforslag. A, trappe fra gaden. 1, hovedopholdsrum med dobbelt loftshøjde. 2, entre. 3, vaskerum med »pedallokum«. 4, rum. 5, køkken. 6, opholdsrum i øverste etage. 7, åben tagterrasse. 8, lys- og ventilationsskakt.

Street Church Tombacchia

entrance floor plan

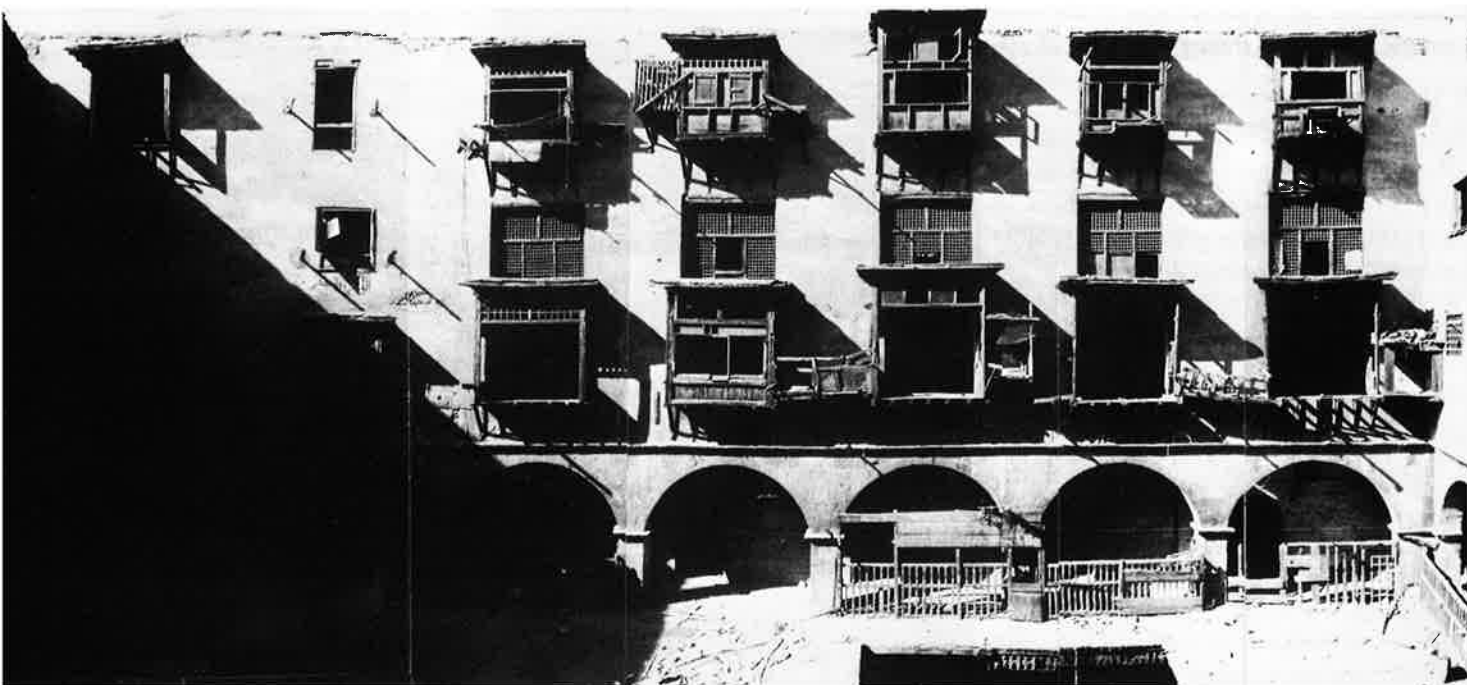

mezzanine floor plan

Street Church Tombacchia

upper floor

Øverst den østvendte facade mod gården (den nederste etage er ikke med på billedet). I midten nicher foran magasinrummene i nederste etage. Ovenover rester af udhængt træbaldakin med dekorativt stavværk og kombineret rækværk og fast bænk mellem pillerne på 1. sal. Nederst gårdrummet set mod nord med interimistiske træbygninger.

Rumfunktionerne er ikke specificeret i samme grad som det er europæisk tradition, hvor boligen er planlagt til kernefamilier med to børn. Afhængig af årstiden og tiden på døgnet kan man flytte rundt – om sommeren kan man sove på den åbne tagterrasse og søge ned i de dybere liggende rum om dagen for at blive fri for det direkte sollys – om vinteren kan man fortrinsvis opholde sig oppe i solen, og hele året kan man på tagterrassen holde duer, høns og får, og det er dog betydende kvaliteter ved en etagebolig i et urbant miljø.

Fra det myldrende og støjende gadeliv er det en lise at komme gennem portrummet ind i den stille gård, hvor gadestøjen er neddæmpet, og hvor det er muligt at finde skygge og kølighed i de mange nicher foran magasinrummene eller på de faste bænke mellem pillerne på 1. etage. Jeg kan levende forestille mig det sociale samvær og fællesskab, der har hersket mellem de logerende købmænd, der her har spurgt om nyt og ordnet deres forretninger med de tilreisende karavaner.

Tiderne er skiftet, men også i fremtiden ville det være værdifuldt at bevare – og videreudvikle – traditionelle bo-kvaliteter som alternativ til en international modernisme.

F. Aa.

